

Handleiding voor de begeleider

Vrouwen centraal in klimaatrecht- vaardigheid

Een pedagogische tool om de link te begrijpen tussen
genderrechtvaardigheid & klimaatrechtvaardigheid.

Gefinancierd door
de Europese Unie

Strength in numbers

vrpl.

OXFAM
België

Handleiding voor de begeleider

De deelnemers kruipen in de huid van een journalist die een reportage moet maken over mensen die geconfronteerd worden met de impact van de klimaatcrisis. Wie zijn deze mensen en waar krijgen ze mee te maken? Waarom worden vooral vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens getroffen? En wat doen ze om deze uitdagingen het hoofd te bieden?

Disclaimer

Het doel van deze tool is jongeren een ruimer beeld en begrip te geven van mondiale problemen die gelinkt zijn aan de klimaatcrisis en genderongelijkheid.

Er wordt te weinig rekening gehouden met de impact van gender op het klimaatdebat, waardoor de problemen waarmee vrouwen kampen onzichtbaar blijven. **De tool toont hoe genderongelijkheid vrouwen extra blootstelt aan de gevolgen van de klimaatcrisis. Die ongelijkheid is echter niet aangeboren. Ze wordt veroorzaakt door de structurele ongelijkheid die voortkomt uit gendergebonden sociale rollen en uit discriminerende culturele gewoonten en normen.**

Dat wil niet zeggen dat jongens en mannen niet getroffen worden door de klimaatcrisis of gendergerelateerde behandelingen. Maar we hebben er bewust voor gekozen om voornamelijk getuigenissen van vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens weer te geven. De historische uitbuiting van hun samenlevingen toont namelijk aan in welke mate vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens permanent ongelijk behandeld worden. Dat betekent uiteraard niet dat vrouwen uit andere landen niet getroffen worden door genderongelijkheid of de klimaatcrisis. Daarom laten we ook een vrouw uit de Verenigde Staten aan het woord.

Deze tool is dus bedoeld om inzicht te krijgen in de verbanden tussen gender en klimaat en focust zich op vrouwen die enerzijds hard getroffen worden door de klimaatcrisis en anderzijds hun toekomst in eigen handen nemen.

Doelen

- Erkennen dat **het klimaat aan het veranderen is**. Begrijpen en kunnen uitleggen welke vormen deze crisis aanneemt.
- Kunnen uitleggen wat **klimaatrechtvaardigheid** inhoudt.
- Kunnen uitleggen dat de klimaatcrisis een grotere impact heeft op meisjes en vrouwen, met name in landen met lage- en middeninkomens.
- Inzien dat vrouwen extra zwaar getroffen worden door de klimaatcrisis, dat zij **belangrijke actoren** zijn in de strijd tegen die crisis, maar dat hun stem **onvoldoende wordt gehoord**.

Leeftijd en leerniveau:

Vanaf 16 jaar. De inhoud is redelijk complex, als leerkracht bepaal je best zelf of je klas dit niveau aankan. Het is mogelijk dat je er slechts enkele delen van gebruikt.

Duur:

2 x 50' les (ook mogelijk om het over 3 lesperiodes te spreiden door verschillende delen uit te diepen). Bij 2 lessen is het aan te raden meer tijd uit te trekken voor het tweede deel (het maken van een reportage in de rol van journalist).

Deze tool bestaat uit:

- Een handleiding voor de begeleider die bestaat uit 3 delen: het verloop van de animatie, een uitgebreid hoofdstuk over het verband tussen gender en klimaat en een verklarende woordenlijst.
- Het spel bevat beeldtaal, 8 getuigenissen en bronnen (persartikels, landenfiches en video's) die bij elke getuigenis horen.

VERLOOP VAN HET SPEL

Deel 1: Het fotospel

Intro (15')

Doel van het fotospel?

Aanvoelen hoeveel de groep al weet over de klimaatcrisis en genderongelijkheid en dat thema introduceren. De termen kort toelichten als de groep ze niet begrijpt (zie de verklarende woordenlijst in bijlage).

Hoe?

Druk de foto's van het fotospel af, knip ze uit en verspreid ze lukraak over de tafel. Leg uit dat jullie gaan werken rond klimaat en gender, twee thema's die op het eerste gezicht misschien niets met elkaar te maken hebben. Vraag de deelnemers een foto te kiezen die hen aanspreekt: een foto die voor hen persoonlijk de thema's klimaat, gender of beide illustreert of oproept. Er is geen goed of fout, dit is een persoonlijke en individuele associatie. Laat vervolgens enkele deelnemers hun persoonlijke keuze verklaren.

Besluit fotospel:

Begrijpt iedereen wat wordt bedoeld met genderongelijkheid (zie bijgevoegde verklarende woordenlijst)?

Weet iedereen wat de term "klimaatcrisis" betekent (zie bijgevoegde woordenlijst)?

Tip: Het kan helpen om de definities en doelen ergens op te hangen in het lokaal. Zo kan je tijdens het leerproces terugvallen op de juiste concepten en doelen.

Leg vervolgens uit dat deze twee thema's wel degelijk met elkaar verbonden zijn.

De poëtische zin "*We are all in the same storm, but we are not in the same boat*" illustreert mooi dat we helaas allemaal onder de klimaatcrisis lijden of zullen lijden maar in ongelijke verhoudingen. Vrouwen en meisjes (en bij uitstek die uit landen met lage- en middeninkomens) worden door verschillende redenen extra hard getroffen. In de volgende opdracht gaan we hier dieper op in.

Leg uit dat we ons in het volgende deel gaan verdiepen in verhalen van mensen die de klimaatcrisis dagelijks meemaken. Deze mensen worstelen niet enkel met de klimaatcrisis, maar leven ook in samenlevingen met een grote genderongelijkheid, waardoor het moeilijker is de klimaatcrisis het hoofd te bieden.

Deel 2: De reportage

35' van het eerste lesuur & 35' van het tweede lesuur

Materiaal:

Het materiaal voor dit deel bestaat uit de **8 getuigenissen en de persartikels, landenfiches en video's**. Druk de getuigenissen (recto/verso) en bijhorende artikels en landenfiches af. Je maakt nu twee bronnenhubs: op een tafel de "geschreven bronnen" met de landenfiches en de persartikels en op een andere tafel maak je de pershub "videobronnen". Die bestaat uit 1 of meer computers met daarop de videolinken. Als je schoolbeleid dat toelaat, kunnen de deelnemers hun smartphones gebruiken, er is een QR-code voorzien. In dat geval moet je de link naar de video's beschikbaar maken.

Verloop:

1| Onderzoek je getuigenis en de bijhorende bronnen (20')

Er zijn 8 getuigenissen van verschillende mensen uit alle hoeken van de wereld. **Verdeel de klas in kleinere groepjes en geef hen elk één getuigenis**. De getuigenis is een persoonlijk verhaal van iemand die getuigt over haar of zijn beleving van de klimaatcrisis vanuit een gendergerelateerd probleem. Daarbij worden telkens bepaalde thema's aangehaakt (bijvoorbeeld landbezit en gender, inspraak en gender, enz.). Bij elke getuigenis horen 1 geschreven artikel, 1 landenfiche en 1 video rond het thema.

Leg uit dat **elk groepje moet samenwerken als een team reporters/journalisten**. Ze worden erop uitgestuurd om een van de 8 personen te ontmoeten en de **situatie verder te onderzoeken**. Om het verhaal verder uit te diepen, maken de reporters gebruik van de geschreven bronnen en video's die ze ter beschikking kregen. Ze moeten de bijkomende informatie uit de artikels en video's verwerken in een eigen verhaal dat ze **als journalist** aan de rest van de klas zullen voorleggen.

Tip: Als de deelnemers meer uitleg nodig hebben over het beroep of de functie van journalist, geef dan mondeling volgende korte uitleg: een objectief verslag maken over een thema of onderwerp, de complexiteit van een situatie begrijpen, de oorzaken kunnen vinden en aantonen en bronnen objectief raadplegen zodat het duidelijk is van waar de informatie komt.

2| Structuur en voorbereiding van de reportage (15')

Elke subgroep moet nu de reportage voorbereiden. Eén persoon kan de rol spelen van **nieuwslezer** in de studio die een interview doet met **een journalist** ter plaatse. Ze bepalen samen de vragen op om aan de journalist te stellen en zo de verzamelde inhoud van de getuigenis zo goed mogelijk weer te geven. De journalist moet inhoud geven en daarbij de situatie tot leven brengen: wie hebben we ontmoet, wat heeft ons verrast, hoe is de situatie ter plaatse? Welke obstakels komt de persoon in de getuigenis tegen?

Bij het maken van de reportage raden we aan te werken met twee 'journalisten' (1 in de studio en 1 ter plaatse) en GEEN derde rol toe te voegen die de getroffen persoon van de getuigenis speelt. We willen vermijden dat de rol van de persoon té karikaturaal wordt gespeeld door de deelnemers, wat kan leiden tot een neerbuigende voorstelling van de mensen. Als begeleider is het dus belangrijk om erover te waken dat er respectvol wordt gesproken over iedereen en over andere culturen.

Als je groep klein is, of je voelt aan dat de deelnemers het concept van een reportage met de journalist ter plaatse niet kennen, kan je als begeleider ook beslissen om telkens zelf de journalist in de studio te spelen.

Bonus: Als er genoeg tijd is, kan je creatief zijn: vraag de deelnemers een achtergrondafbeelding te maken, bijvoorbeeld een schilderij, een video met een verslaggever ter plaatse...

**Na deze stap eindigt het eerste lesuur.
Het vervolg is voor het tweede lesuur.**

3| De reportage tonen aan de klas (35')

Het tweede lesuur begint met de opeenvolgende reportages. Elke subgroep presenteert het interview dat ze hebben voorbereid. Eventueel zorgt de begeleider voor een nieuwsjingle die tussen de reportages wordt afgespeeld en die het doet lijken alsof er tijdens het journaal tussen verschillende nieuwsitems wordt gewisseld.

Deel 3: Synthese en conclusie (15')

In dit laatste deel gaan de groepen hun inhoud structureren. De begeleider formuleert vervolgens een conclusie.

Het doel is verbanden leggen tussen de getuigenissen om **de structurele mechanismen te belichten die verklaren waarom vrouwen kwetsbaarder zijn voor de klimaatcrisis en welke acties mogelijk zijn**. Het is een gelegenheid om terug te komen op de meer abstracte en moeilijke concepten (zoals genderrechtvaardigheid, klimaatrechtvaardigheid, patriërchaat, landroof, discriminatie, zorgarbeid, enz.) die door de ontdekking van de levensverhalen en veldervaringen van de mensen begrijpelijker en concreter zijn geworden.

Stap 1: De deelnemers verzamelen zich voor het bord. De begeleider vraagt hen om beurt een **sleutelwoord** op het bord te schrijven. Dat kan iets zijn dat voor hen de reportage of het aangesneden thema samenvat of iets dat hen raakte.

Op basis van "Dieper ingaan op Gender & Klimaat" (pag. 6) kan de animator even ingaan op het thema klimaatrechtvaardigheid en de link met genderongelijkheid.

Stap 2: Zijn het vaak dezelfde woorden? Wat heeft de groep het meest geraakt? Komen er elementen uit de getuigenissen overeen met eigen ervaringen in de groep? Zie je een verband tussen deze getuigenissen en ongelijkheid met die in België? Zijn er gemeenschappelijke punten en/of verschillen? Voor welke situatie(s) van onrechtvaardigheid ben je bijzonder gevoelig? Bij welke strijd zou je betrokken willen raken/ ben je al betrokken?

Tip: Neem genoeg tijd en ruimte om dieper in te gaan op emotionele verhalen en ervaringen uit de groep.

Stap 3: Kijk opnieuw naar de samenvattende sleutelwoorden. Zijn daar verbanden tussen te herkennen? Zo ja, verbind die. Als het goed is, zal je merken dat alles verbonden is met **patriërchaat, ongelijkheid of onderdrukking**. We hopen uiteraard dat ook de **klimaatcrisis** op het bord is geraakt.

Tip: Vraag de leerlingen terug te kijken naar de foto die ze daarnet hebben gekozen. Kijken ze daar nu anders naar? Wat zien ze dat ze eerst niet zagen?

Stap 4: De begeleider formuleert de eindconclusie (met hulp van de deelnemers uiteraard)

Mogelijk zijn er tijdens de workshop andere zaken naar boven gekomen, maar onderstaande conclusie mag zeker nog eens vermeld worden:

Door **patriarchale structuren** in onze samenleving treft de klimaatcrisis vrouwen het hardst. Vrouwen hebben vaak niet dezelfde rechten als mannen zoals bijvoorbeeld geen eigendomsrecht voor grond. Ze zijn vaak ook afhankelijk van hun echtgenoot omdat ze geen eigen inkomen (mogen) hebben of geen toegang hebben tot onderwijs. Toch nemen voornamelijk vrouwen de zorg over eventuele kinderen en huishoudelijke taken op zich. Soms worden ze simpelweg gezien als tweederangsburgers die ten dienste staan van hun man en kinderen.

Vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens worden zwaarder getroffen door de klimaatcrisis omdat de landen waar ze wonen meer lijden onder de klimaatcrisis. Nochtans zijn deze landen historisch gezien niet verantwoordelijk voor de klimaatcrisis. Meer zelfs, sinds het begin van het industriële tijdperk zijn de industrielanden verantwoordelijk voor het leeuwendeel van de wereldwijde CO₂-uitstoot.

Kernpunten om te vertellen:

- **Iedereen kan slachtoffer worden van de klimaatcrisis, maar vrouwen en meisjes zijn dat vaker** omdat ze als gevolg van genderongelijkheid minder toegang hebben tot financiële middelen, land, onderwijs, politieke macht en gezondheidszorg. Dat vermindert hun veerkracht tegen de gevolgen van de klimaatcrisis.
- Vrouwen worden vaak niet gehoord omdat de **beslissingsmacht meestal in handen is van mannen**.
- **Vrouwen zijn geen passieve slachtoffers**. Ze zijn actief en hun inzet is cruciaal om een nieuwe toekomst vorm te geven. Op die manier kan de strijd tegen de klimaatcrisis ook een kans bieden om een meer gendergelijke wereld te creëren.

Om meer te weten over het verband tussen klimaatrechtvaardigheid en gender, nodigen we je uit om voor aanvang het verdiepende deel aandachtig te lezen.

Bij extra vragen, twijfel of onzekerheden is je hulplijn beschikbaar via: edu@oxfamsol.be

DIEPER INGAAN OP GENDER & KLIMAAT

Oxfam en haar strijd voor klimaatrechtvaardigheid:

“We are all in the same storm, but we are not all on the same boat”

De klimaatcrisis raakt iedereen. Maar de gevolgen zijn niet voor iedereen gelijk. Op wereldschaal lijden de armste mensen het meest onder de gevolgen van de klimaatcrisis, ook al zijn ze er het minst voor verantwoordelijk.

Niet alleen armoede maakt je kwetsbaar voor de klimaatcrisis, **ook je geslacht en genderidentiteit, je leeftijd en het wel of niet hebben van een handicap, kan ervoor zorgen dat je meer of minder kans loopt om slachtoffer te worden van klimaatrampen.** Stel je eens voor dat je als homokoppel op de vlucht moet naar een land met homofobie. Of dat een derde van je land onder water loopt (Pakistan 2022) en je in een rolstoel zit, of dat je als jonge vrouw in een vluchtelingenkamp wordt opgevangen na een overstroming maar er geen maandverband is voorzien en je niet alleen naar het sanitaire blok durft, want je hoort dat vrouwen er lastig worden gevallen.

Kortom, het effect van de klimaatverandering en -rampen kan een andere impact hebben op het leven van mensen naargelang hun situatie. **Deze verschillen zijn echter niet toevallig, er zit een ongelijke machtsstructuur achter die maakt dat de noden en behoeften van sommige groepen veel beter worden gehoord dan die van andere groepen.** In machtsposities vinden we nog steeds overwegend mensen met een profiel dat mannelijk, wit en zonder handicap is, waardoor er té weinig oog en begrip is voor andere groepen in de samenleving die daardoor erg kwetsbaar worden.

In deze tool leggen we de focus op vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens, die nu al rechtstreeks geconfronteerd worden met de gevolgen van de klimaatcrisis en tegelijkertijd hun toekomst in eigen handen nemen.

Dit perspectief is voor veel leerlingen een ver-van-hun-bed-show en dus onzichtbaar.

Om er zeker van te zijn dat de deelnemers zich kunnen identificeren met de getuigenissen, hebben we bewust ook een casus van een Belgische man en van een vrouw uit Noord-Amerika toegevoegd.

Via deze tool willen we de visie van jongeren op de klimaatcrisis verbreden. In die zin sluit de tool naadloos aan bij de visie van Oxfam om het systeemdenken rond gender, klimaat en rechtvaardigheid te bevorderen.

Klimaatcrisis, ongelijkheid (gender en andere) en armoede zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. Landen met lage- en middeninkomens lijden het meest onder extreme weersomstandigheden:

- Elk jaar worden miljoenen mensen door honger, een laag inkomen en klimaatrampen gedwongen hun huis te verlaten op zoek naar betere levensomstandigheden.
- Onvoorspelbare weersomstandigheden zoals droogte en zware regens leiden tot mislukte oogsten en sterfte van de veestapel. Het gevolg is dat miljoenen mensen geen voedsel hebben en honger lijden.
- Nochtans zijn de landen met lage- en middeninkomens niet verantwoordelijk voor de vroegere en huidige broeikasgas-emissies.

Een instrument dat aansluit bij de gendervisie en -missie van Oxfam

Oxfam zet zich in voor genderrechtvaardigheid, d.w.z. volledige gelijkheid en rechtvaardigheid voor vrouwen, mannen en mensen met een andere genderidentiteit (M/V/X) op alle levensgebieden. Dat willen we bereiken door veranderingen te bewerkstelligen in gedrag en opvattingen over machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen en door kansen te creëren, rekening houdend met intersectionele factoren.

Oxfam wil dat meer vrouwen macht krijgen over hun leven, vrij van geweld leven en dat zij meer leiderschap krijgen in instellingen, besluitvorming en veranderingsprocessen. Wij geloven dat empowerment van vrouwen leidt tot duurzame verandering en een betere levenskwaliteit voor vrouwen. Dat streven we na in onze wereldwijde ontwikkelingsmissie.

De klimaatcrisis treft vooral vrouwen. Dit instrument heeft tot doel de genderspecifieke gevolgen van de klimaatcrisis te belichten.

Hoe leg je dat uit?

Als gevolg van structurele genderongelijkheid hebben vrouwen minder toegang tot financiële middelen, land, onderwijs, politieke macht en gezondheidszorg. Dat vermindert hun veerkracht tegen de gevolgen van de klimaatcrisis.

Hoe uit zich dat concreet?

Wereldwijd nemen vrouwen sociaal gezien nog vaak de huishoudelijke zorgtaken op zich, zoals schoonmaken, koken en kinderverzorging. De huidige klimaatomstandigheden maken het voor hen echter steeds moeilijker om voor hun gezin te zorgen en het te onderhouden. Veel vrouwen moeten bijvoorbeeld verder lopen en zijn soms tot 6 uur per dag bezig om water te halen.

Enkele voorbeelden van het verband tussen de klimaatcrisis en genderongelijkheid:

In sommige landen hebben vrouwen en kinderen 14 keer meer kans om bij een klimaatramp te sterven dan mannen. Terwijl mannen vaker buitenshuis werken, blijven vrouwen thuis. Thuis krijgen ze niet altijd de nodige waarschuwingsinformatie. Sociale normen verhinderen hen ook vaak om te leren zwemmen. Bij de cycloon die Myanmar in 2008 trof, waren 60% van de slachtoffers vrouwen.

Noodsituaties verergeren huiselijk geweld en het risico van seksueel geweld buitenshuis. Bovendien zijn het vooral meisjes die na een ramp van school worden gehaald om te helpen met huishoudelijke taken.

Daarom kan de strijd voor klimaatrechtvaardigheid niet worden gevoerd zonder rekening te houden met vrouwen en de genderongelijkheid waarmee zij worden geconfronteerd.

We willen verder gaan dan het feit dat vrouwen en meisjes meer te lijden hebben onder de gevolgen van de klimaatcrisis. **Het is van cruciaal belang dat we vrouwen niet voorstellen als alleen maar slachtoffers** en dat we niet vervallen in essentialisme: vrouwen staan niet "van nature" dichter bij de natuur dan mannen. **Vrouwen worden inderdaad het hardst getroffen door de klimaatcrisis, maar deze ongelijkheid is niet aangeboren: ze is het resultaat van de structurele ongelijkheid die voortkomt uit gendergebonden sociale rollen, discriminerende culturele normen en praktijken en armoede.** Concreet wil dat zeggen dat vrouwen niet zijn geboren om water te halen maar geboren worden in samenlevingen waar dit van hen wordt verwacht. Als hun stem niet wordt gehoord, is dat niet omdat ze niet willen of kunnen spreken, maar omdat er niet voldoende wordt geluisterd.

Wereldwijd reageren vrouwen op hun specifieke context. Stuk voor stuk ontwikkelen ze strategieën om de gevolgen van de klimaatcrisis te boven te komen. Hun opvattingen en ervaringen moeten dringend worden geïntegreerd in de beleidsvorming inzake sociale gelijkheid en klimaat.

Een vooroordeel: vrouwen op het voorplan

Deze tool dient vooral om jongeren bewust te maken van de mondiale problemen die gelinkt zijn aan de klimaatcrisis en genderongelijkheid. We willen dit instrument gebruiken om het accent te leggen op verhalen van vrouwen uit verschillende delen van de wereld die al getroffen worden door de klimaatcrisis. Elk op hun eigen manier komen zij in actie om hun leefomgeving te beschermen en ongelijkheid te bestrijden. Deze vrouwen worden vaak uitgesloten of zijn onzichtbaar. In deze tool vertellen we verhalen van verschillende vrouwen, maar we geloven ook dat de strijd voor gendergelijkheid niet gestreden kan worden zonder mannen, vrouwen en mensen met andere genderidentiteiten.

Als het om genderongelijkheid gaat, verliest iedereen - vrouwen, mannen, jongens, meisjes, de LGBTQIAP+ gemeenschap, de economie, de planeet ... - de lijst is lang. De getuigenis van de man uit België illustreert hoe mannen ook het slachtoffer kunnen worden van een patriarchale maatschappij, zeker binnen het kader van de klimaatcrisis. Het is noodzakelijk met mannen samen te werken om de hegemone mannelijkheid die patriarchale samenlevingen in stand houdt, aan de kaak te stellen en te deconstrueren. Laten we nieuwe manieren ontwikkelen om iemands mannelijkheid op te vatten en te beleven, gebaseerd op relaties van gelijkheid en herverdeling van macht en verantwoordelijkheden tussen vrouwen en mannen, op alle niveaus.

Belangrijk: hoewel wij ons in deze tool focussen op de ervaringen van vrouwen uit landen met lage- en middeninkomens en de ongelijkheid waarmee zij te maken hebben omdat zij vrouw zijn, is **geslacht niet de enige dimensie die hun sociale ervaringen bepaalt. Andere factoren van onderdrukking** (zoals sociaaleconomische status, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, bekwaamheid, etniciteit of leeftijd) kruisen met gender en creëren unieke constellaties die bepalend zijn voor het vermogen om zich aan te passen aan de klimaatcrisis.

Zonder een hiërarchie aan te brengen tussen de verschillende vormen van overheersing of in de strijd om die te overwinnen, willen wij dit instrument gewoon gebruiken om een specifieke, op gender gebaseerde onderdrukking onder de aandacht te brengen. Dit gezegd zijnde, is **het belangrijk altijd rekening te houden met het snijpunt van de verschillende identiteiten** en verwantschappen die ons vormen en die samen **leiden tot marginalisatie en ongelijkheid en deze zelfs versterken.** Dit illustreert de getuigenis van de Noord-Amerikaanse vrouw en het bijhorende persartikel. Het zijn goede voorbeelden van de zogeheten intersectionaliteit.

Bronnen binnen Oxfam:

oxfambelgique.be/justice-climatique

Oxfam Solidarity's vision & mission on gender, september 2018.

English: s3.amazonaws.com/oxfam-us/www/static/media/files/climatechangewomen-factsheet.pdf

Bronnen bij internationale organisaties (Engels en Frans):

Gender and climate justice strategy. ClimAct Gender and climate justice narrative, 2021, weef.org/gender-equality/

English: unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/02/explainer-how-gender-inequality-and-climate-change-are-interconnected

English: who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health

French: who.int/fr/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health

English: un.org/womenwatch/feature/climate_change/downloads/Women_and_Climate_Change_Factsheet.pdf

English: unfccc.int/gender

French: unfccc.int/fr/topics/gender/the-big-picture/introduction-to-gender-and-climate-change%26from%3D

English: gceurope.org/work-areas/climate-justice/

English: unfoundation.org/blog/post/five-facts-about-gender-equality-and-climate-change/

English: ohchr.org/sites/default/files/2022-03/Final_HumanRightsEnvironmentGenderEqualityKM.pdf

Français: ohchr.org/sites/default/files/2022-06/KMGender-FR.pdf

English: ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ClimateChange/materials/GenderInfo2.pdf

English: womengenderclimate.org/wp-content/uploads/2022/03/CSW66-SRHR_20220308-English.pdf

French: womengenderclimate.org/wp-content/uploads/2022/03/CSW66-SRHR_20220308-French01.pdf

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Landen met lage- en middeninkomens: deze indeling van de Wereldbank groepeerde landen volgens het nationaal inkomen per inwoner. Deze definitie is niet representatief voor de werkelijkheid van de verschillende landen die wij in dit instrument zullen noemen (Bolivia, Burkina Faso, Colombia, Filippijnen, Kenia en Cambodja). De term "globale Zuiden" zie je ook vaak opduiken, maar ze gaat voorbij aan de uitzonderingen op deze zuiver geografische indeling. Meer zelfs, ze suggereert een natuurlijk geografisch fatalisme. Sommigen gebruiken dan weer "het Zuiden" om de verscheidenheid tussen de landen in het Zuiden te benadrukken.

Klimaatcrisis: de crisis in het klimaat is het gevolg van de langetermijn verschuivingen in temperatuur en weerspatronen, die voornamelijk veroorzaakt worden door de verbranding van fossiele brandstoffen sinds de 19e eeuw. Deze verschuivingen hebben een verregaande ecologische impact, een negatief effect op de menselijke gezondheid en vergroten het risico op honger, gedwongen migratie en gewapend conflict voor miljoenen mensen.

Klimaatrechtvaardigheid: het zijn vooral de rijke, westerse landen die sinds de industriële revolutie CO₂ hebben uitgestoten. Landen dus uit Europa, Noord-Amerika en Australië. Andere armere landen hebben niet zo'n grote CO₂-uitstoot, maar lijden wel als eerste onder de gevolgen van de klimaatverandering. Bovendien hebben ze niet de financiële middelen om zich hiertegen te wapenen. Wanneer de rijke landen hun verantwoordelijkheid opnemen en hun uitstoot verminderen én de armere landen voorzien van geld om zich te wapenen tegen de veranderingen, spreken we van klimaatrechtvaardigheid.

Agro-ecologie: is een ecologische benadering van de landbouw waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van natuurlijke hulpbronnen en diensten, zonder deze te beschadigen. Agro-ecologie focust in het bijzonder op het gezond en sterk houden van de bodem. Een belangrijk onderdeel van agro-ecologie is daarom de aanplanting van complementaire gewassen, (inheemse) struiken en bomen (agro-forestry). Naast de ecologische worden ook sociale aspecten van het landbouwsysteem integraal meegenomen. Zo wordt er bijvoorbeeld ook rekening gehouden met de omstandigheden waarin de boer of boerin moet werken.

Geslacht: verwijst naar de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. Voorbeeld: het feit dat vrouwen borstvoeding kunnen geven heeft te maken met biologische verschillen. Het geslacht van iemand wordt door 3 factoren bepaald: hormonen (mannen hebben meer testosteron,

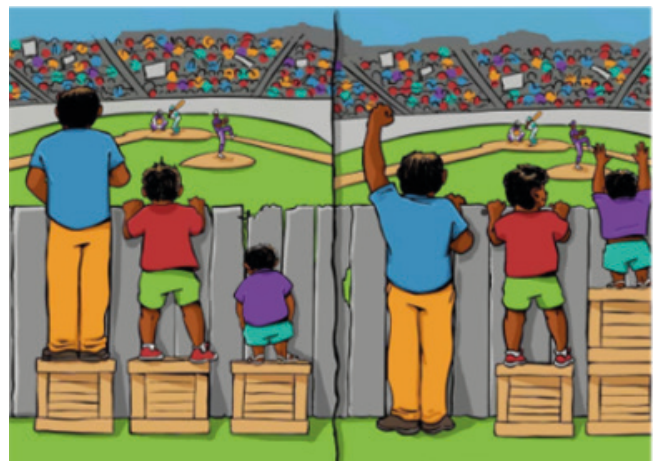
vrouwen meer oestrogeen), chromosomen (meisjes XX en jongens XY) en de fysieke anatomische verschillen. Maar in realiteit is de biologische wereld niet zo binair. Er zijn ook intersekse personen, bijvoorbeeld een baby die geboren wordt met XXY-chromosoom of een anatomisch vrouwelijk lichaam met mannelijke hormonen. Ongeveer 1 persoon op de 60 in de wereld is intersekse.

Gender: verwijst naar sociale kenmerken, kansen en verwachtingen die samenhangen met het 'vrouw' of 'man' zijn en de relaties tussen beide. Gender is niet 'natuurlijk', de verschillende genders zijn sociaal geconstrueerd en aangeleerd en kunnen in de tijd of afhankelijk van plaats veranderen. Een voorbeeld: vaak houden vrouwen zich meer met de kinderen en huishoudelijke taken bezig dan mannen. Dat is niet omdat ze dat biologisch beter kunnen, maar omdat het een maatschappelijke verwachting is dat zij die rol opnemen.

Genderidentiteit: verwijst naar iemands persoonlijke, individuele (innerlijke) ervaring en beantwoordt de volgende vraag: voel je je man of vrouw, zit je ergens tussen die uitersten in of voel je je geen van beide? Sluit je gevoel aan bij het biologische geslacht waarmee je geboren bent? Hoe identificeer je jezelf?

Bij **transgender** personen komen sekse en genderidentiteit in mindere of meerdere mate niet overeen. Bij **cisgender** personen sluiten biologisch geslacht en genderidentiteit wel op elkaar aan. Wil je meer weten? Zie ook: rosavzw.be/nl/themes/gender/wat-is-gender

Gendergelijkheid: volledige gelijkheid tussen mannen, vrouwen en mensen met een andere genderidentiteit op alle gebieden van het leven, zodat ze allemaal ten volle kunnen deelnemen aan de samenleving. Gelijke kansen creëren betekent zoveel als redelijkheid of rechtvaardigheid vormgeven. Onderstaand beeld illustreert dit.

In de tekening links is enkel de uitgangspositie gelijk, maar het resultaat ongelijk. Dat komt omdat iedereen verschillend is. Het beleid in de linkse tekening om iedereen een houten kratje te geven is dus niet efficiënt: de linkse persoon heeft het houten kratje niet nodig en voor de rechtse persoon is het geen oplossing. 2/3de van de middelen zijn dus onnodige uitgaven. In de rechtse tekening is de uitkomst gelijk. Dat wil zeggen dat er wel rekening wordt gehouden met de verschillen tussen personen en ieder krijgt wat die nodig heeft om te kunnen deelnemen.

Genderrechtvaardigheid: voor Oxfam omvat genderrechtvaardigheid volledige gendergelijkheid en gelijkheid in alle levenssferen, zodat vrouwen samen en op gelijke voet met mannen het beleid, de structuren en de beslissingen kunnen definiëren en vormgeven die hun leven en de samenleving als geheel beïnvloeden.

Reproductieve arbeid, taakverdeling: in elke samenleving is er een genderstereotype taakverdeling tussen vrouwen en mannen. Vaak wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen productieve arbeid (arbeid waar we een inkomen voor krijgen) en reproductieve arbeid (arbeid die we gratis doen voor onze gezinnen of familie). In de meeste samenlevingen nemen vrouwen vooral de reproductieve taken op zich en mannen de productieve. Deze genderstereotype verdeling is problematisch omdat vrouwen weinig erkenning krijgen voor die arbeid, zij er vaak niet voor betaald worden en hierdoor niet of weinig financieel zelfstandig zijn. Deze verdeling is dus stereotiep en moet evolueren naar een meer gebalanceerde verdeling van arbeid om gendergelijkheid te verwezenlijken in een samenleving.

Patriarchale structuur: een systeem van mannelijke dominantie in zowel publieke als private sfeer, dat wordt bestendig en geïnstitutionaliseerd door sociale structuren en praktijken. Het patriërchaat is een systeem dat ongelijkheid veroorzaakt in elk land en elke cultuur ter wereld.

Hegemonische mannelijkheid: een genderstereotype culturele norm die mannen in verband brengt met macht en economische prestaties, die met andere woorden stoere en 'coole' mannelijkheid als natuurlijk en wenselijk ziet en andere vormen van mannelijkheid afdoet als onnatuurlijk. Naast hegemonische mannelijkheid is er ook hegemonische vrouwelijkheid, dat is dan weer de traditionele invulling van vrouwelijkheid als gehoorzaam en braaf.

Intersectionaliteit of kruispuntdenken: begrip dat verwijst naar de manier waarop meerdere identiteitsfactoren (leeftijd, huidskleur, religie, sociale klasse, seksuele geaardheid, enz.) elkaar kruisen en hierdoor marginalisering en ongelijkheid in de hand werken en versterken. Het concept werd gelanceerd door Kimberley Krenshaw die zich realiseerde dat zwarte vrouwen niet enkel met seksisme maar ook met racisme te maken krijgen en dat die twee vormen van discriminatie een hele nieuwe en ergere vorm van discriminatie opleverde.

Ecofeminisme: een vorm van feminisme ontstaan in het midden van de 20ste eeuw (tweede feministische golf). De centrale these van het ecofeminisme is dat, in het kader van globalisering en neoliberalisering, de patriarchale onderdrukking van vrouwen en de kapitalistische exploitatie van de natuur met elkaar in verband staan. Het ecofeminisme focust zich op een brede waaier aan thema's zoals reproductieve technologie, gelijk loon voor gelijk werk en ontwikkelingssamenwerking. Net zoals de natuur baat heeft bij biodiversiteit wordt **multiculturalisme** gezien als een rijkdom voor de samenleving. Daarnaast heeft het ecofeminisme sterke linken met alternatieve geneeskunde, holistische wijsheid en sjamanisme vanwege de focus op harmonie tussen geest en lichaam. (Meer weten? ROSA vzw: <https://rosavzw.be/nl/themas/feminisme/feministische-stromingen/ecofeminisme>)

Empoderamiento: het vermogen om keuzes te maken in iemands leven en om machtsverhoudingen te veranderen. Dit houdt verband met het gevoel van eigenwaarde, het geeft je meer zelfvertrouwen om je ideeën te doen gelden.

intersectionele wil zeggen dat we niet enkel naar gender als bron van ongelijkheid kijken, maar verbanden leggen naar andere vormen van ongelijkheid zoals huidskleur, economische situatie, leeftijd... Want het is vaak de combinatie van die factoren die de toegang tot middelen, macht en kansen bepaalt.

Lobbyen: volgens een doelbewuste strategie druk uitoefenen op een bepaalde politiek/beleid, om deze zodanig te beïnvloeden dat de belangen van een bepaalde groep, bedrijf of bv ngo behartigd worden.